

O STAVU OBORU KLÍNOPIS NA FILOZOFICKÉ FAKULTĚ UNIVERZITY KARLOVY

I. Obor klínopis

Český název vědního a studijního oboru asyriologie zní klínopisné bádání či jednoduše klínopis (z něm. Keilschriftforschung či angl. Cuneiform Studies). Pod tímto názvem je obor dosud na FF UK akreditován.

Předmětem oboru klínopis je studium starověkých kultur, které používaly jako prostředek písemné komunikace systém klínového písma, jenž se postupně vyvinul z původního obrázkového písma během první poloviny 3. tisíciletí př. Kr. v oblasti Mezopotámie (dnešní Irák), přičemž byl následně převzat a adaptován i obyvateli sousedních oblastí, především Chetity, sídlícími v Anadolii (dnešní Turecko). Klínovým písmem se na starém Předním východě psalo celá tři tisíciletí a pokladnice písemných památek z tohoto fascinujícího období dějin lidstva je takřka nevyčerpatelná.

Jádrem oboru je hluboká průprava v systému klínového písma a ve filologii jazyků, které se jím zapisovaly, přinejmenším sumerštiny a akkadštiny. K tomu přistupují nezbytné znalosti politických a socio-ekonomických dějin Mezopotámie, stejně jako kulturního a náboženského života jejích obyvatel. Nutný je rozsáhlý přehled o všech žánrech sumerského a akkadského písemnictví, od lexikálních textů až po vrcholná díla epické a mytologické literatury, například Epos o Gilgamešovi a mýtus o stvoření světa Enúma eliš.

Jedná se o mimořádně náročný a komplexní obor, který se za 150 let své historie rozvinul do několika specializací, jimž však zůstává společný výše uvedený fundament, který je *conditio sine qua non* pro všechny odborníky ve všech dílčích disciplínách oboru.

Ze specializací je nejvýznamnější bádání o akkadském jazyce a písemnictví i o dějinách, kultuře a náboženství staroakkadského státu ve 3. tisíciletí př. Kr., ale především babylonských a asyrských státních útvarů od počátku 2. tisíciletí př. Kr. do vymizení klínopisné tradice začátkem křesťanského letopočtu. Tato historicky první disciplína, označovaná jako asyriologie, dala název celému souboru pozdějších specializací, který v českém prostředí nazýváme klínopisem.

Další významnou specializací je sumerologie, neboli nauka o jazyce, literatuře, kultuře, dějinách, náboženství a hospodářství sumersky hovořících obyvatel jižní Mezopotámie od počátku 3. do prvních dvou století 2. tisíciletí př. Kr. a o interpretaci sumersky psaných textů ze všech období mezopotamských dějin.

Poslední z nejvýznamnějších disciplín klínopisu je chetitologie. Tato zkoumá klínopisné texty zapsané nejstarším indoevropským jazykem, chetitštinou, na jejichž základě rekonstruuje dějiny, kulturu, socio-ekonomické vztahy a náboženství maloasijského chetitského státu ve 2. tisíciletí př. Kr. i států následujících období, používajících jiný systém písma (luvijské hieroglyfy) pro zápis jiného úzce příbuzného jazyka, luvijštiny.

II. Obor klínopis na Filozofické fakultě UK 1919–1989

Obor klínopis založil na FF UK pod názvem klínopisné badání prof. PhDr. Bedřich Hrozný (1879–1952), jeden z nejvýznamnějších asyriologů své doby, rozluštitel chetitského jazyka a zakladatel chetitologie.¹ Hrozný byl roku 1919 jmenován řádným profesorem klínopisného badání a dějin starého Orientu a ředitelem „Semináře klínopisného badání a dějin starého Orientu“ FF UK.

Stanovy tohoto pracoviště uvádějí, že účelem semináře pro klínopisné badání a dějiny starého Orientu jest poskytovat členům semináře tohoto všestranné vzdělání v oboru klínopisného badání a dějin starého Orientu a dále vésti je i k samostatnému badání a samostatným pracím vědeckým.

(Podle výnosu ministra školství a národní osvěty č. 324 ze dne 18. 8. 1919)

V celém meziválečném období byl „seminář“ B. Hrozného orientován filologicky, jak tomu vždy bylo a stále je na asyriologických katedrách po celém světě.

Pro ilustraci uvádíme výběr z kurzů, které Hrozného pracoviště nabízelo v letech 1926–1927:
Čtení a výklad sumerských nápisů historických. (Znalost písma klínového a sumerské mluvnice nutná.)
Úvod do klínových nápisů (pro začátečníky).
Úvod do indoevropské řeči hethitské IV.
Čtení a výklad textů novobabylonských. Práce písemné.
Četba a výklad hethitského zákoníku. Práce písemné.
Četba assyrsko-babylonských nápisů. Práce písemné.

(Podle Petr Vavroušek, *Pán chetitských tabulek*, Praha: FF UK, 2009, s. 67)

B. Hrozný vychoval během svého akademického působení několik žáků, kteří navázali na jeho vědeckou činnost, dále rozvíjeli obor klínopis a rovněž dosáhli mezinárodního věhlasu. Jde například o doc. JUDr. Josefa Klímu, dr.h.c. (1909–1989), jenž se věnoval především právním textům, společenskému uspořádání a dějinám práva v Mezopotámii, ale hlavně o prof. PhDr. Lubora Matouše (1908–1984), který studoval i u jednoho z nejvýznamnějších asyriologů vůbec, Benno Landsbergera v Lipsku.

L. Matouš, jenž se zabýval především filologií akkadštiny a interpretací akkadských lexikálních, hospodářských a literárních textů, byl v roce 1944 jako velitel tanku čs. expedičního sboru těžce raněn v bitvě u Dunkerque a do vlasti se vrátil s vyznamenáním „Za chrabrost“ po léčbě a rekonvalescenci v Londýně až roku 1946, kdy se stal asistentem B.

¹ Klíčové výsledky úspěšného luštění chetitštiny Hrozný oznámil roku 1915 v Berlíně v přednášce před Německou orientální společností, publikované téhož roku jako Friedrich Hrozný, Die Lösung des hethitischen Problems. Ein vorläufiger Bericht. *Mitteilungen der Deutschen Orient-Gesellschaft* 56 (1915), s. 17–50. O dva roky později předložil předběžnou gramatiku chetitského jazyka, čímž definitivně položil základy nové disciplíny klínopisného badání: Friedrich Hrozný, *Die Sprache der Hethiter. Ihr Bau und ihre Zugehörigkeit zum indogermanischen Sprachstamm. Ein Entzifferungsversuch*. Leipzig: Hinrichs, 1917.

Hrozného. V roce 1952 se habilitoval a v roce 1955 byl jmenován řádným profesorem pro klínopisné bádání a dějiny starověkého Předního východu. V letech 1960–1962 byl hostujícím profesorem Bagdádské univerzity. Jako profesor klínopisu působil na FF UK do roku 1973. Původní Hrozného „seminář“ byl v době Matoušova působení začleněn do Katedry věd o zemích Asie a Afriky, nicméně obor klínopis byl i nadále pěstován čistě filologicky, jako vždy rovněž s důrazem na historii a realie klínopisných kultur.

Výběr ze seznamů přednášek z období profesury L. Matouše jasně dokládá tradiční filologickou a historickou orientaci oboru klínopis v té době:

<i>Četba starosumer.[ských] textů</i>	Matouš
<i>Četba ak[k]ad.[ských] textů</i>	Matouš
<i>Dokumenty k hospodář.[skému] a sociálnímu vývoji</i>	Souček

(Seznam přednášek na Filosofické fakultě ve studijním roce 1964–1965, Praha: UK, 1964, s. 125)

<i>Gramatika a četba sumerských textů</i>	Hruška
<i>Akkadská dialektologie</i>	Matouš
<i>Četba Chammurabiho zákoníku</i>	Nováková
<i>Četba novoassyrských textů</i>	Matouš
<i>Dějiny starověké Mezopotamie</i>	Matouš

(Seznam přednášek na Filosofické fakultě ve studijním roce 1968–1969, Praha: UK, 1968, s. 123)

<i>Úvod do klínového písma a gramatiky babylonštiny</i>	Nováková
<i>Úvod do chetitského klínového a hieroglyfického písma a gramatiky chetitštiny</i>	Souček
<i>Dějiny starého Předního východu</i>	Souček
<i>Četba literárních textů akkadských /seminář/</i>	Matouš
<i>Četba kappadockých textů a textů z Mari</i>	Matouš
<i>Problémy mezopotámské historie IV</i>	Matouš
<i>Sumersko-babylonské gramatické texty</i>	Matouš
<i>Četba sumerských textů</i>	Matouš
<i>Historické a právní texty akkadské</i>	Souček
<i>Chetitská historiografie</i>	Souček
<i>Literatura starověkých Chetitů</i>	Souček
<i>Umění starého Předního východu</i>	Nováková

(Seznam přednášek na Filosofické fakultě ve studijním roce 1971–1972, Praha: UK, 1971, s. 110)

Díky erudici L. Matouše katedra přitahovala i studenty klínopisu ze zahraničí, vzhledem k tehdejšímu politickému uspořádání bohužel pouze ze sovětského bloku. Její „klínopisné oddělení“ si udržovalo a dále posilovalo pověst nejdůležitějšího střediska klínopisného bádání mezi Berlínem a Moskvou.

L. Matouš vychoval spolu s chetitologem prof. PhDr. Vladimírem Součkem, CSc. (1928–1990) řadu žáků, z nichž jako nejvýznamnějšího zmiňujeme svého učitele, předčasně zesnulého sumerologa prof. PhDr. Blahoslava Hrušku, DrSc. (1945–2008), jehož dílo je dodnes vysoce oceňováno a často citováno zejména v německy mluvících zemích. Další z nich, například prof. PhDr. Petr Charvát, DrSc. či PhDr. Jiří Prosecký, CSc. dodnes působí na různých českých univerzitách či v Akademii věd ČR. Žádný bohužel nepůsobí na pracovišti, které vzniklo v 90. letech z Hrozného „klínopisného semináře“, pozdější součásti Katedry věd o zemích Asie a Afriky FF UK.

Po penzionování L. Matouše reprezentoval obor klínopis V. Souček, který zpočátku udržoval tradiční směřování oboru, nicméně v důsledku organizačních změn a politických tlaků v době „normalizace“ se výuka záhy omezila pouze na obecné přednášky o dějinách

starověkého Předního východu, postupně přibýly i kurzy íránistické a dokonce indologické, přičemž se již vyskytly tendence k jakémusi „lingvistickému obratu“ v oboru klínopis. V letech 1984–1985 se na Katedře věd o zemích Asie a Afriky konstitovalo Oddělení starověkého Blízkého východu, jehož nabídka kurzů pro obor klínopis tuto tendenci jasně dokazuje:

<i>Úvod do jazykovědy star.[ého] P[ředního] V[ýchodu]</i>	<i>Vavroušek</i>
<i>Výběrové přednášky</i>	
<i>a) Probl.[émy] pádové synt.[axe] jazyků star.[ého] P[ředního] V[ýchodu]</i>	<i>Vavroušek</i>
<i>b) Vybrané kapit.[oly] z gram.[atiky] akkad.[štiny]</i>	<i>Nováková</i>
<i>c) Historická gram.[atika] ak[k]adštiny</i>	<i>Souček</i>

(Filozofická fakulta. Seznam přednášek 1984–1985, Praha: UK, 1984, s. 162)

V dalším období se výuka nicméně vrátila k obecným přednáškám o dějinách zemí Asie a Afriky ve starověku a středověku, ale i ke kurzům typu „Tradiční a soudobé ideologie“.² V roce 1988 se v oboru klínopis habilitoval doc. PhDr. Petr Vavroušek, CSc., který svým badatelským zaměřením tíhl k indoevropské jazykovědě.

III. Obor klínopis na Filozofické fakultě UK 1989–2014

Po roce 1989 se Katedra věd o zemích Asie a Afriky FF UK rozpadla, přičemž obory věnující se problematice Blízkého východu od starověku po dnešek byly začleněny do nového Ústavu Blízkého východu a Afriky, v jehož rámci vznikl z rozhodnutí AS FF UK s datem 1. 6. 1993 „Seminář starověkého Předního východu“. Již sám název tohoto pracoviště odkazoval k původnímu „semináři“ B. Hrozného, a tak jistě vzbuzoval naděje, že obor založený na UK jedním z nejvýznamnějších českých vědců bude ve svobodných podmínkách znovu rozvíjen na té nejvyšší úrovni. Nicméně již tehdy přišla ke slovu srovnávací jazykověda:

Seminář je vědecko pedagogickým pracovištěm, jehož členové se zabývají především filologií starých jazyků Předního východu, a to všech klíčových regionů této oblasti (Mezopotámie, Malé Asie a Íránu), ovšem s důrazem na tradiční oblasti klínopisné a se zvláštním zřetelem k srovnávací jazykovědě, jež vychází z materiálu starých jazyků této oblasti (zejména indoevropské a hamito-semitské).

(Seminář starověkého Předního východu Ústavu Blízkého východu a Afriky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Sylabus přednášek na šk. rok 1993/1994, Praha: FF UK, 1993, s. 1; zvýraznění autorů)

Naděje na svobodný rozvoj oboru klínopis (tedy zejména filologie starých jazyků Předního východu) však stále žila díky rozhodnutí AS FF UK přeměnit „seminář“ v samostatný Ústav starého Předního východu v říjnu 1994, kdy končilo první funkční období doc. Vavrouška coby proděkana FF UK pro rozvoj (1991–1994). Bohužel se ukázalo, že tento ústav se již neměl zaměřovat na *filologii starých jazyků Předního východu se zvláštním zřetelem k srovnávací jazykovědě*, nýbrž na *filologii starých jazyků Předního východu a*

² *Filozofická fakulta. Seznam přednášek 1985–1986, Praha: UK, 1985, s. 155.*

srovnávací jazykovědu,³ čímž k oboru klínopis fakticky přibyl nový, dosud neakreditovaný obor.

Přesto je z příslušných seznamů přednášek jasné patrné, že obor klínopis byl na ústavu stále pěstován v intencích svých domácích i mezinárodních tradic, zatímco srovnávací jazykověda byla zatím jen „doplňkovým studiem“:

<i>Četba akkadských textů</i>	<i>Nováková</i>
<i>Úvod do dějin a kultury Předního Východu</i>	<i>Nováková</i>
<i>Úvod do klínového písma a starobabylónštiny</i>	<i>Nováková</i>
<i>Četba urartejských textů</i>	<i>Pecha</i>
<i>Hospodářské a sociální dějiny starobabylónského období</i>	<i>Pecha</i>
<i>Četba sumerských literárních textů II.</i>	<i>Rahman</i>
...	
<i>Doplňkové studium</i>	
<i>Srovnávací jazykověda</i>	
...	
<i>Chetitská gramatika</i>	<i>Vavroušek</i>
<i>Vybrané problémy indoeuropeistiky I.</i>	
<i>(úvod do studia problematiky)</i>	<i>Vavroušek</i>
...	
<i>Úvod do semitské srovnávací jazykovědy</i>	<i>Zemánek</i>
<i>(Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Seznam přednášek 1994/1995, Praha: UK, 1994, s. 233)</i>	
<i>Dějiny starověkého Před. východu</i>	<i>Pecha</i>
<i>Četba akkadských textů I</i>	<i>Nováková</i>
<i>Sumerská gramatika</i>	
<i>Sumerské texty I</i>	
<i>Akkadské texty II</i>	
...	
<i>Chetitská gramatika</i>	
<i>Chetitské texty I</i>	
...	
<i>Kultura a literatura starověkého Předního východu</i>	
...	
<i>Doplňkové studium:</i>	
<i>Tematický přednáškový cyklus – srovnávací jazykověda</i>	
<i>Areální problémy arabštiny</i>	<i>Zemánek</i>
...	
<i>Indoevropská fonologie</i>	<i>Vavroušek</i>
...	
<i>Semitské hláskosloví</i>	<i>Zemánek</i>
<i>(Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Seznam přednášek 1995/1996, Praha: UK, 1995, s. 232–233)</i>	

Tak tomu bylo až do akademického roku 1998/1999, kdy se z „doplňkového studia“ oboru klínopis stal „II. cyklus“ tohoto oboru, přičemž „I. cyklem“ ještě zůstávaly kurzy z filologie starých jazyků i kultury a literatury starého Předního východu.⁴ V tomtéž roce došlo i ke změně názvu pracoviště na Ústav starého Předního východu a srovnávací jazykovědy, a to na návrh zástupce ředitele ústavu, doc. PhDr. Petra Zemánka, CSc., vystudovaného arabisty, který se v roce 1997 habilitoval pro obor arabská a semitská jazykověda. Tento návrh byl předložen AS FF UK 10. 6. 1999 vzhledem k projednávání studijního plánu nového

³ Návrh transformace Semináře starověkého Předního východu na Ústav starého Předního východu, Praha: FF UK, 1994, s. 7. Srov. *Sylabus přednášek na šk. rok 1994/1995*, Praha: FF UK, 1994, s. 1; *Sylabus přednášek na šk. rok 1995/1996*, Praha: FF UK, 1995, s. 1.

⁴ *Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Seznam přednášek 1998/1999*, Praha: UK, 1998, s. 234.

oboru „srovnávací jazykověda“.⁵ Právě tehdy přišla radikální změna koncepce původně klínopisného ústavu na ústav lingvistický:

Nový ústav je koncipován jako filologické vědecko-pedagogické pracoviště, jehož členové se zabývají především jazykovědou starých jazyků Předního východu... Druhým vědecko-pedagogickým zaměřením ústavu je srovnávací jazykověda...

(zvýrazněno autory)

Ačkoliv ústav měl stále být *filologickým pracovištěm*, jeho členové se měli napříště zabývat *jazykovědou starých jazyků Předního východu*. Filologie a jazykověda jsou ovšem dvě odlišné disciplíny. Zatímco filologii se rozumí studium a interpretace textů v daných jazycích, v tomto případě v jazycích klínopisných kultur, spolu se studiem kulturních, historických a dalších specifík dané oblasti (v tomto případě Mezopotámie a Anatólie), jazykověda je studiem konkrétního jazyka či jazykové skupiny (v tomto případě semitské a indoevropské) bez ohledu na obsah textů a související realie (jde o studium např. typologie, hláskosloví, tvarosloví, skladby atd. příslušných jazyků). *Druhým zaměřením ústavu* měla napříště být *srovnávací jazykověda* (tedy porovnávání forem a vývoje např. hlásek, gramatických kategorií a syntaktických struktur jazyků dané jazykové rodiny, zde rodiny semitské a indoevropské, či rekonstrukce prajazyka příslušných jazykových rodin). Z uvedeného plyne, že ústav se měl od roku 1999 zaměřovat v podstatě výlučně na (srovnávací) jazykovědu, přičemž původní obor klínopis začal být stále více zatlačován kamsi do pozadí.

K legitimizaci vzniku oboru srovnávací jazykověda v rámci původně klínopisného ústavu přišli docenti Vavroušek a Zemánek s tvrzením, že B. Hrozný byl na základě svého rozluštění nejstaršího doloženého indoevropského jazyka jedním z *představitelů srovnávací jazykovědy*.⁶ Je-li tomu tak, nabízí se otázka, proč se Hrozný sám za srovnávacího jazykovědce nepovažoval, nepublikoval lingvistické práce, a především proč nebyl v roce 1919 jmenován profesorem srovnávací jazykovědy, nýbrž „profesorem pro klínopisné bádání a dějiny starého Orientu“, a musel tak čekat dlouhých 80 let, než jeho skrytou identitu srovnávacího jazykovědce objevili docenti Vavroušek a Zemánek.

Jednoduše řečeno, kvůli preferencím vedení ústavu a potřeby legitimizace jeho nového zaměření byl B. Hrozný bez skrupulí přetvořen ve srovnávacího jazykovědce a obor klínopis vytlačen na okraj zájmu pracoviště, jež se mělo do budoucna věnovat srovnávací jazykovědě.

K dalšímu přelomu došlo v roce 2002, kdy se za druhého působení doc. Vavrouška ve funkci proděkana FF UK pro rozvoj znovu změnil název ústavu, a to jednoduše na Ústav srovnávací jazykovědy. Návrh doc. Zemánka na změnu názvu z Ústavu starého Předního východu a srovnávací jazykovědy na Ústav srovnávací jazykovědy projednávalo kolegium

⁵ Viz <http://www.ff.cuni.cz/fakulta/organy-fakulty/akademicky-senat/volebni-obdobi-1998-2000/harmonogram-zasedani-a-zapisy-z-jednani/info-ff-cuni-cz-as98-00-zapisy99-zapis6-99-htm/>. Pro návrh studijního plánu viz Petr Vavroušek – Petr Zemánek, Návrh studijního plánu oboru srovnávací jazykověda, *Chatreššar* 1998, s. 77–89.

⁶ Petr Vavroušek – Petr Zemánek, Studijní obor *Srovnávací jazykověda*, *Chatreššar* 1999–2000, s. 104.

děkana FF UK 4. 10. 2002. Doc. Zemánek předložil podklady pro změnu přímo na jednání kolegia, jehož členové tudíž neměli čas si materiál prostudovat.

Proti návrhu vystoupil doc. PhDr. Jan Pelikán, CSc. (tehdejší předseda AS FF UK) s námitkou, že *změna názvu ústavu ... implikuje zcela nové zaměření. Není si zcela jist, zda takto závaznou změnu lze vyřešit formálně přejmenováním. Z toho důvodu požádal kolegium o posunutí projednávání tohoto bodu, neboť se jedná o obsáhlý materiál a nelze tuto záležitost ihned rozhodnout bez pročtení materiálu.* Na jeho žádost zareagoval doc. Vavroušek s odůvodněním, že *posun v zaměření práce ústavu je dán akreditovaným programem, který schválil AS i vědecká rada fakulty. Žádá p. předsedu AS, aby odpověděl, proč všechny změny názvů základních součástí či zřízení různých center a kabinetů byly schváleny přímo na KD a zde to nelze.* Tehdejší děkan FF UK doc. RNDr. Petr Kolář, CSc. poté poukázal na *dosavadní praxi, kdy změny názvů základních součástí nebo vznik oddělení či center v rámci základních součástí jsou projednávány na KD, což je v souladu s vnitřními předpisy FF UK. Podporuje hlasování o návrhu na tomto jednání KD stejně, jako tomu bylo v ostatních případech, kdy KD nevyžadovalo změny v návrhu.*⁷ I přes výtky doc. Pelikána kolegium změnu hlasováním na tomtéž zasedání odsouhlasilo a děkan Kolář ji schválil. Starý Přední východ, a tím i obor klínopis, tak zmizel z názvu pracoviště, jehož vznik se datuje k profesuře B. Hrozného v roce 1919. Obor klínopis v důsledku této změny ovšem nezmizel pouze z názvu ústavu, neboť

Ústav je filologickým vědecko-pedagogickým pracovištěm, jehož členové se zabývají srovnávací jazykovědou, především indoevropskou a semitskou, která je opřena o filologii starých jazyků, především Předního východu...

(Petr Zemánek, *Koncepce rozvoje Ústavu srovnávací jazykovědy UK FF 2007–2010*, s. 1; zvýraznění autorů)

Transformace klínopisného pracoviště s dlouhou a slavnou tradicí v nový ústav se zcela jinými prioritami a studijním plánem byla tímto dovršena a obor klínopis jako vědní disciplína pěstovaná na Univerzitě Karlově po 90 let byl fakticky zlikvidován, neboť srovnávací jazykověda plně zaujala jeho místo a o filologii starých jazyků (pouze „především“ Předního východu) se nadále již jen opírá.

Tuto situaci ilustrují i přednášky z oboru klínopis na novém ústavu, které měly s původní koncepcí oboru již jen velmi málo společného:

*Základy jazykovědy (spol. základ)
Obecná jazykověda (vybraná přednáška, spol. základ)
Alternativní přednáška – Srovnávací jazykověda
Četba vybraných akkadských textů
Umění starověkého Předního východu
Přehled semitských jazyků
Přehled iránských jazyků*

*Vavroušek
Nováková
Nováková
Zemánek
Vavroušek*

(Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. *Seznam přednášek 2002/2003*, Praha: UK, 2002, s. 181)

⁷ Viz <http://www.ff.cuni.cz/2009/05/zapis-z-kolegia-dekana-dne-4-10-2002/>.

Počínaje akademickým rokem 2004/2005 pravidelně najdeme v seznamech přednášek FF UK obsáhlý sylabus oboru srovnávací jazykověda.⁸ Na Ústavu srovnávací jazykovědy stále akreditovaný obor klínopis (nově jako navazující tříleté mgr. studium) se do roku 2008 v seznamech přednášek objevuje dvakrát. Z kurzů, které měly být tehdy v oboru klínopis realizovány, vybíráme:

Teorie jazyka I
Fyziologická fonetika
Akkadská gramatika
Teoretická gramatika akkadštiny
Chetitská gramatika
Akkadské texty I
Úvod do sumerštiny
Indoevropská srovnávací jazykověda (úvod)
Semitská srovnávací jazykověda (úvod)
Písemnictví starého Předního východu
Základy fonologie

(Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. *Seznam přednášek 2006/2007*, Praha: UK, 2006, s. 204)

<i>Dějiny starověkého Předního východu</i>	Mařík T.
<i>Vývoj arabštiny</i>	Zemánek
<i>Strukturní gramatika arabštiny I</i>	Zemánek
<i>Praindoevropské laryngály</i>	Vavroušek
<i>Metody rekonstrukce praindoevropštiny</i>	Vavroušek

(Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. *Seznam přednášek 2007/2008*, Praha: UK, 2007, s. 193, s poznámkou „neotevřít se v akad. roce 2007/08“)

V zájmu udržování iluze o kontinuitě s pracovištěm údajného „srovnávacího jazykovědce“ B. Hrozného, která nejpozději od roku 1999 úspěšně mátl akademické orgány FF UK i odborníky z příbuzných oborů, Ústav srovnávací jazykovědy nadále formálně „pěstuje“ vedle srovnávací jazykovědy také obor klínopis. Přesto si nelze nevšimnout, že vývoj arabštiny, která se nikdy klínovým písmem nezapisovala, natožpak praindoevropské laryngály či fyziologická fonetika nemají s oborem klínopis vůbec nic společného.

S ohledem na pokračující umělou legitimizaci oboru srovnávací jazykověda a postupnou proměnu klínopisu v jakýsi přídatek nově zavedeného oboru s využitím, respektive zneužitím díla B. Hrozného, jež je nerozlučně spjato právě s oborem klínopis, poukazujeme na velmi zavádějící tvrzení doc. Zemánka na zasedání AS FF UK 10. 10. 2013, že obor (tj. srovnávací jazykověda, pozn. aut.) *byl dosud vyučován pouze v NMgr. studiu, což se úplně neosvědčilo a žádají* (tj. členové Ústavu srovnávací jazykovědy, pozn. aut.) *proto i o akreditaci Bc. studia, které bude dvouoborové. Obor má na fakultě dlouhou tradici a doufá, že je jí prospěšný.*⁹ Obor srovnávací jazykověda nicméně na FF UK dlouhou tradici nemá.

⁸ Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. *Seznam přednášek 2004/2005*, Praha: UK, 2004, s. 290–292; Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. *Seznam přednášek 2005/2006*, Praha: UK, 2005, s. 296–299; Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. *Seznam přednášek 2006/2007*, Praha: UK, 2006, s. 294–296; Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. *Seznam přednášek 2007/2008*, Praha: UK, 2007, s. 266–268; Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. *Seznam přednášek 2008/2009*, Praha: UK, 2008, s. 304–306; *Seznam přednášek Filozofické fakulty Univerzity Karlovy 2009/2010*, Praha: UK, 2009, s. 605–609; *Seznam přednášek Filozofické fakulty Univerzity Karlovy 2010/2011*, Praha: UK, 2010, s. 754–758.

⁹ Viz <http://www.ff.cuni.cz/fakulta/organy-fakulty/akademicky-senat/volebni-obdobi-2012-2014/harmonogram-a-zapisy-z-jednani-3/>, Zápis z jednání AS FF UK 10. 10. 2013. Podobně zavádějící je i úvodní odstavec *Koncepce*

Začátek jeho „tradice“ se datuje do roku 1993, kdy je srovnávací jazykověda poprvé zmíněna v sylabu přednášek Semináře starého Předního východu (viz výše). Tradice sahající k profesuře B. Hrozného v roce 1919, kterou měl doc. Zemánek zřejmě na mysli, je totiž tradicí oboru klínopis, kterou docenti Vavroušek a Zemánek uzurpovali pro srovnávací jazykovědu, aby změně zaměření ústavu dodali punc kontinuity s prací B. Hrozného, která má jejich počínání opřít o jeho neotřesitelnou autoritu.

Dosud posledním krokem k likvidaci oboru klínopis a jeho nahrazení srovnávací jazykovědou bylo přijetí doktoranda Ústavu srovnávací jazykovědy Mgr. Pavla Čecha na místo „asistenta pro obor semitská srovnávací jazykověda se zaměřením na mezopotamskou filologii“ v roce 2008.

V souvislosti s tím upozornil absolvent oboru klínopis a bývalý asistent Ústavu srovnávací jazykovědy Mgr. Tomáš Mařík v textu nazvaném *Od „klínopisného bádání“ ke „srovnávací jazykovědě“ aneb konec klínopisu v Čechách* z 3. 1. 2008 Akademický senát FF UK na cílené změny, které na ústavu probíhaly již od roku 1993 a vedly k faktickému zániku oboru klínopis.¹⁰ Přestože tyto změny byly akademickým orgánům FF UK prezentovány pouze jako změny názvu bez výraznějšího vlivu na vědecko-pedagogické zaměření ústavu, Maříkovo upozornění na skutečný stav věcí kupodivu nevzbudilo na půdě AS FF UK údiv nad jednáním docentů Vavrouška a Zemánka.

Na zasedání AS FF UK 10. 1. 2008 bylo pouze konstatováno, že AS FF UK nemůže o věci rozhodovat, neboť jde o otázku *pro odborné fórum*. Tehdejší děkan doc. PhDr. Michal Stehlík, Ph.D. se k Maříkově podnětu vyjádřil následovně: *Jedná se o velmi odborný spor, do kterého děkan nechce a nemůže exekutivně zasahovat*. Přislíbil však, že se celou záležitostí bude zabývat v rámci právního procesu a do 30 dnů odpoví.¹¹

Na jednání kolegia děkana FF UK 22. 1. 2008 *děkan informoval o dalších krocích v případě materiálu Mgr. Maříka ohledně budoucnosti klínopisu*.¹² O jaké kroky konkrétně šlo, není v zápisu z tohoto jednání uvedeno. Byla-li věc považována za *velmi odborný spor pro odborné fórum*, lze se ptát, proč děkan Stehlík v zájmu objasnění problému neoslovil odborníky v oboru klínopis z jiných pracovišť než z Ústavu srovnávací jazykovědy. Na stavu oboru klínopis se po těchto jednáních akademických orgánů FF UK tudíž vůbec nic nezměnilo.

rozvoje Ústavu srovnávací jazykovědy UK FF 2013–2015 z pera P. Zemánka s datem 29. 9. 2012, s. 1, který zní: *Ústav srovnávací jazykovědy byl založen rozhodnutím AS FF UK v roce 1994 jako pokračovatel pracoviště, které v r. 1919 založil na Karlově univerzitě rozluštitel chetitského jazyka prof. Bedřich Hrozný*. Jak jsme viděli výše, v roce 1994 byl založen Ústav starého Předního východu, od roku 1999 Ústav starého Předního východu a srovnávací jazykovědy, a teprve od roku 2002 Ústav srovnávací jazykovědy. Tento vývoj doc. Zemánek pominul stejně jako název pracoviště založeného B. Hrozným patrně proto, aby znovu navodil dojem, že vědecké zaměření, jež je v současném názvu ústavu obsaženo, je totožné se zaměřením pracoviště, které vzniklo v roce 1919.

¹⁰ Viz <http://www.ff.cuni.cz/FF-7262-version1-07b.pdf>.

¹¹ Viz <http://www.ff.cuni.cz/FF-7246-version1-17AS.pdf>.

¹² Viz <http://www.ff.cuni.cz/2009/04/zapis-z-jednani-uzsiho-kolegia-dekana-ze-dne-22-1-2008/>.

Nezměnil se tedy ani výsledek výběrového řízení na místo asistenta „se zaměřením na mezopotamskou filologii“, který Mgr. Mařík ve svém materiálu pro AS FF UK přesvědčivě zpochybnil. Vybraný kandidát P. Čech totiž vystudoval hebraistiku, tedy obor zabývající se hebrejským jazykem, literaturou a židovskou kulturou od starověku po současnost. Ani hebrejštiny se klínovým písmem nikdy nezapisovala a považovat tento jazyk za součást „mezopotamské filologie“ je úsměvné. Právě P. Čech však měl a stále má být v současné koncepci ústavu odborníkem pro obor klínopis, nyní již jako odborný asistent vyučující akkadský jazyk. V roce 2011 obhájil disertační práci na téma *Královské seznamy staré Syropalestiny* ve studijním programu Filologie, obor Jazyky a kultury zemí Asie a Afriky. Téma jeho práce je filologicko-historické a nepochybně spadá do oboru klínopis. Nicméně jeho školitelem byl P. Zemánek, arabista a docent semitské jazykovědy, ředitel Ústavu srovnávací jazykovědy od akademického roku 2000/2001, který klínopis rovněž nestudoval a neovládá jej, přesto je dokonce garantem tohoto oboru. Nehledě k tomu, že doc. Zemánek je rovněž garantem oboru srovnávací jazykověda, což je nepřipustné, protože kterýkoli profesor nebo docent může být současně garantem pouze jednoho bakalářského, magisterského a doktorského studijního programu.

Pokud by se z této situace stal precedens, mohli bychom se v dohledné době dočkat toho, že na Filozofické fakultě UK budou úspěšně obhájeny disertační práce anglistů o švédské literatuře, pod vedením kupříkladu germanistů apod. Příbuznost určitých jazyků a podobnost některých oborů mezi ně v žádném případě neklade rovnítko. Arabista nebo hebraista tudíž nejsou kvalifikováni pro výuku, natožpak garantování oboru klínopis jen proto, že arabština, hebrejštiny a akkadština jsou semitské jazyky. Přesto podle koncepce rozvoje ústavu od doc. Zemánka z roku 2012 i „výhledu akreditací v roce 2014“ pomýšlejí na akreditaci bakalářského oboru klínopis,¹³ navzdory skutečnosti, že v roce 2012 odešel do důchodu doc. Vavroušek, který zajišťoval poslední, i když velmi tenké personální spojení s původním pracovištěm B. Hrozného a L. Matouše. Konečně v loňském roce opustil Ústav srovnávací jazykovědy i Mgr. Marek Rychtařík, Ph.D., poslední absolvent oboru klínopis, který na něm ještě zbýval.

Z výše uvedeného vyplývá, že na Ústavu srovnávací jazykovědy nyní již není vůbec nikdo, kdo by vystudoval a ovládal obor klínopis. Tento je zde reprezentován pouze jedním odborným asistentem, který obor nestudoval, neovládá jej a není schopen číst primární prameny, tedy klínopisné texty. Proto se lze oprávněně ptát, jak kvalitní výuka v oboru klínopis je dnes na ústavu poskytována a jak ústav hodlá zajistit jeho další akreditaci.

¹³ Petr Zemánek, *Koncepce rozvoje Ústavu srovnávací jazykovědy UK FF 2013–2015*, 29. 9. 2012, s. 1; <http://www.ff.cuni.cz/fakulta/organy-fakulty/akademicky-senat/volebni-obdobi-2012-2014/harmonogram-a-zapisy-z-jednani-3/pozvanka-na-15-zasedani-as-ff-uk-3/>, bod 4b, *Výhled akreditací v roce 2014*, sub *Klínopis / Filologie starého Předního východu*.

Pokusíme-li se dnešní situaci klínopisu pro lepší představu ozřejmit na příkladu oboru, který je velmi dobře znám a vážen akademiky i laiky, jako kdysi obor klínopis, možná nás překvapí, že ve skutečnosti nejde o tak *odborný spor pro odborné fórum*, jak by se mohlo zdát.

Současný stav je totiž stejně absurdní, jako kdyby si některý arabista usmyslel, že přemění Český egyptologický ústav na Ústav srovnávací jazykovědy, neboť stará egyptština přece rovněž patří do hamito-semitské jazykové rodiny, a své počínání by mimo jiné ospravedlňoval tím, že J.-F. Champollion byl vlastně srovnávací jazykovědec, když se mu podařilo rozluštit egyptské hieroglyfy a tím položit základy ke zkoumání staré egyptštiny. Ještě horší se jeví představa, že by se takový hypotetický arabista v zájmu legitimacy a zdání continuity stal po přeměně ústavu garantem oboru egyptologie a jako „asistenta pro obor semitská srovnávací jazykověda se zaměřením na filologii staré egyptštiny“ by přijal hebraistu, jehož disertace na egyptologické téma by byla posléze úspěšně obhájena, aniž by se nad tím kdokoli na FF UK vůbec pozastavil.

Přesně to se však stalo s oborem a pracovištěm B. Hrozného a L. Matouše. Celá věc je o to smutnější, že Champollionem byl v tomto případě právě Hrozný, emeritní děkan FF a emeritní rektor UK. Za těchto okolností byla roku 2008 udělena stříbrná pamětní medaile FF UK in memoriam L. Matoušovi a rektor UK uděluje od roku 2013 každoročně Cenu Bedřicha Hrozného za vynikající tvůrčí počin, zatímco obor, který tento učenec na UK založil a jeho žák rozvíjel, leží v troskách.

Věříme proto, že na základě tohoto podnětu budou podniknuty kroky k restituci oboru klínopis na FF UK. Vzhledem k tomu, že jeden z představitelů Ústavu srovnávací jazykovědy, Mgr. Jan Bičovský, Ph.D., je v současnosti proděkanem FF UK, nedomníváme se, že má smysl pokoušet se celou záležitost řešit s vedením fakulty, což si v uplynulých několika měsících opakovaně ověřily kolegyně PhDr. Jana Součková, DrSc. a Mgr. Šárka Velhartická, Ph.D.

IV. Návrh řešení současného stavu oboru klínopis na Filozofické fakultě UK

Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v současnosti existují tři lingvistické ústavy. Kromě Ústavu srovnávací jazykovědy je to Ústav obecné lingvistiky a Ústav teoretické a počítačové lingvistiky.

Ústav srovnávací jazykovědy měl od svého formálního vzniku v akademickém roce 2002/2003 a od akreditace navazujícího magisterského oboru srovnávací jazykověda mizivý

počet studentů,¹⁴ přičemž nemalý počet kurzů ve studijním plánu tohoto oboru zajišťovali odborníci ze zbylých dvou lingvistických pracovišť.

Např. podle seznamu přednášek FF UK pro akademický rok 2009/2010 měli studenti oboru srovnávací jazykověda zapisovat v „obecném modulu“ studia tyto kurzy:

<i>Teorie jazyka I</i>	<i>Starý, Z.</i>
<i>Teorie jazyka II</i>	<i>Starý, Z.</i>
<i>Fyziologická fonetika</i>	
<i>Lingvistická typologie</i>	<i>Starý, Z.</i>
<i>Úvod do logiky</i>	
<i>Logické programování</i>	<i>Jirků, P.</i>
<i>Úvodní seminář matematické lingvistiky I</i>	<i>Petkevič, V.</i>
<i>Úvodní seminář matematické lingvistiky II</i>	<i>Petkevič, V.</i>
<i>Základy sociolingvistiky</i>	<i>Nekvapil, J.</i>
<i>Základy fonologie</i>	<i>Palková, Z.</i>
<i>Úvod do korpusové lingvistiky I</i>	
<i>Úvod do korpusové lingvistiky II</i>	

(Seznam přednášek Filozofické fakulty Univerzity Karlovy 2009/2010, Praha: UK, 2009, s. 606–607)

Srovnávací jazykověda (resp. srovnávací modul), působí dojmem pouze jakési nadstavby těchto obecně lingvistických kurzů, přičemž modul filologický (celkem dva semestry [starého] indoevropského nebo semitského jazyka) hraje v tehdejší studijní plánu oboru zcela zanedbatelnou roli. V letech 2005–2013 měl obor srovnávací jazykověda celkem 5 absolventů. V akademickém roce 2013/2014 má tento obor 4 studenty.

Považujeme proto Ústav srovnávací jazykovědy za nadbytečný. Obor srovnávací jazykověda může být rozvíjen v rámci některého ze dvou dalších lingvistických pracovišť FF UK, což by podle našeho soudu mělo rozhodně větší logiku než současný stav. Mimo jiné i proto, že s přeměnou původního klínopisného pracoviště na Ústav srovnávací jazykovědy je nyní téměř nevyužita obsáhlá ústavní knihovna, která z valné části obsahuje publikace k oboru klínopis získané kromě běžných způsobů akvizice i z pozůstalosti nejvýznamnějších představitelů tohoto oboru u nás (B. Hrozného, L. Matouše a J. Klímy).

Ústav srovnávací jazykovědy má navíc spravovat sbírku 438 klínopisných tabulek, především 413 staroasyrských textů z archeologických vykopávek B. Hrozného na tureckém pahorku Kültepe ve 20. letech minulého století. Jedná se o jednu z nejvýznamnějších sbírek staroasyrských textů v Evropě, která si nepochybně zaslouží náležitou pozornost a péči ze strany odborníků v oboru klínopis a měla by být využívána při výuce právě tohoto oboru. Pozitivní je alespoň to, že se v roce 2012 podařilo začlenit archiv digitálních snímků této sbírky do mezinárodní databáze digitalizovaných klínopisných textů *Cuneiform Digital Library Initiative*, jejímž spolupracovníkem tehdy byl jeden z pisatelů tohoto textu (Vacín).¹⁵

Dalším závažným problémem je chybějící akreditace bakalářského studia pro obor klínopis. Ten je akreditován pouze jako navazující magisterské studium, což je zcela nefunkční, nepraktické a jako celá řada výše zmíněných kroků vedení ústavu vyvolává dojem

¹⁴ Například po prvním otevření oboru zájemcům v akademickém roce 2004/2005 měl ústav 3 studenty 1. ročníku, v 1. ročníku oboru srovnávací jazykověda v akademickém roce 2007/2008 nebyli již studenti vůbec žádní.

¹⁵ Viz http://cdli.ucla.edu/collections/prague/prague_cz.html.

naprostého nezájmu o potenciální uchazeče o studium klínopisu a snahy blokovat přístup k oboru.

Uvědomíme-li si znovu, o jak komplexní obor se jedná, je evidentní, že se k jeho studiu nemůže přihlásit absolvent jakéhokoli bakalářského studia bez sebemenších znalostí klínového písma, jazyků a reálií starého Předního východu. Akreditace bakalářského studia by tedy měla být hlavní prioritou. K 22. 10. 2005 totiž skončila platnost akreditace pětiletého magisterského studia klínopisu (dobíhající studijní plán). Poté byl obor akreditován pouze jako navazující tříleté mgr. studium, přičemž stávající akreditace této formy studia klínopisu platí od 11. 5. 2010 do 30. 6. 2018. Obor klínopis tak od roku 2005 není akreditován pro bakalářské studium. Absence této akreditace má nepochybně značný vliv na to, že v období 2006–2014 absolvoval navazující tříleté magisterské studium klínopisu pouze jediný student.¹⁶ S ohledem na koncepci a personální obsazení Ústavu srovnávací jazykovědy ovšem nepřekvapí, že členové ústavu nebyli schopni ani ochotni akreditaci bakalářského studia klínopisu do dnešních dnů zajistit, ačkoli ředitel ústavu právě to avizoval již 29. 9. 2012:

Na ústavu jsou v současnosti pěstovány 2 obory, a to obor srovnávací jazykověda a obor klínopis, a to jako navazující magisterské studium, které je otevřeno posluchačům všech bakalářských oborů. Členové ústavu oba tyto obory kontinuálně rozvíjejí. Do budoucna je však potřeba najít též cestu ke studentům bakalářského stupně studia a nabídnout též studium dvouoborové, které by umožnilo využít kombinovatelnost s dalšími starými jazyky, vyučovanými na fakultě. Cílem je tedy ucházet se o akreditaci dvoustupňového studia u obou pěstovaných oborů.

(Petr Zemánek, *Koncepce rozvoje Ústavu srovnávací jazykovědy UK FF 2013–2015*, 29. 9. 2012, s. 1)

Hledání cesty ke studentům bakalářského studia se však doposud týká pouze oboru srovnávací jazykověda, neboť doc. Zemánek 10. 10. 2013 požádal AS FF UK o možnost rozšíření akreditace pro tento obor o bakalářský stupeň (viz výše). V letošním roce ústav sice znovu oznámil záměr akreditovat pro bakalářský stupeň i obor klínopis, nicméně zůstává otázkou, jak toho chce bez jediného odborníka v oboru klínopis dosáhnout. Otázku proč toho chce dosáhnout lze znovu zodpovědět potřebou ospravedlnit existenci ústavu jako údajného pokračovatele tradičního pracoviště, což by na několik dalších let opět pomohlo zakrýt jeho neutěšenou úroveň. Zde se členům ústavu tradice oboru klínopis paradoxně velmi hodí:

Obor je tradiční součástí filologických a kulturně-historických studií (obor je vyučován již více než 90 let).

(Viz <http://www.ff.cuni.cz/fakulta/organy-fakulty/akademicky-senat/volebni-obdobi-2012-2014/harmonogram-a-zapisy-z-jednani-3/pozvanka-na-15-zasedani-as-ff-uk-3/>, bod 4b, *Výhled akreditací v roce 2014*, sub *Klínopis / Filologie starého Předního východu*)

Vzhledem k výše uvedenému žádáme, aby stávající Ústav srovnávací jazykovědy byl navrácen svému původnímu účelu, tedy vědecko-pedagogické činnosti v oboru klínopis, v němž byli čeští badatelé vždy konkurenceschopní na mezinárodním poli. V uplynulých

¹⁶ Pro úplnost uvádíme, že v letech 1999–2005 absolvovalo pětiletý magisterský obor klínopis v prezenční formě (v kombinaci s druhým oborem) celkem 8 studentů. V letech 2004–2011 absolvovali celkem 4 studenti doktorský studijní program Filologie, obor Jazyky zemí Asie a Afriky v kombinované formě se zaměřením na klínové písmo.

bezmála 100 letech bylo toto pracoviště **jediným** univerzitním ústavem v zemi, kde byl obor klínopis akreditován a rozvíjen v souladu s nejpřísnějšími standardy vědecké práce. Nelze nadále pouze přihlížet zániku oboru a devalvací tradic a hodnot, které jsou s ním v českém kontextu spojeny.

Proto navrhujeme, aby Ústav srovnávací jazykovědy byl přejmenován zpět na Ústav starého Předního východu a obor klínopis restituován v intencích svého tradičního filologicko-historického zaměření. Považujeme za nutné vypsát výběrové řízení na místo ředitele a akademických pracovníků nového ústavu s tím, že garantem oboru klínopis nemůže zůstat doc. PhDr. Petr Zemánek, CSc. z důvodů uvedených na předešlých stránkách.

Noví členové ústavu následně připraví akreditaci oboru klínopis pro bakalářský, magisterský a posléze i doktorský stupeň tak, aby odpovídala původnímu a i ve světě nadále běžnému pojetí oboru.

V. Potenciální personální obsazení Ústavu starého Předního východu FF UK

Jelikož je nepřijatelné, aby obor klínopis garantoval někdo, kdo ho nevystudoval a zabývá se zcela odlišnou problematikou, považujeme za jediného možného kandidáta na garanta oboru klínopis prof. PhDr. Petra Charvátu, DrSc., absolventa oborů klínopis a archeologie v letech 1968–1973.¹⁷ Tento významný archeolog a historik starého Předního východu působí nyní jako vedoucí Katedry blízkovýchodních studií Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni, kde se spolu se svými kolegy snaží v rámci možností udržovat klínopisné bádání při životě.

Jako odborní asistenti pro jednotlivé disciplíny klínopisných studií by přicházeli v úvahu:

- pro filologii akkadštiny, dějiny a kulturu Mezopotámie (a Syropalestiny)

PhDr. Jana Mynářová, Ph.D. – členka Českého egyptologického ústavu FF UK, specializuje se na akkadsky psanou diplomatickou korespondenci panovníků starého Předního východu a Egypta z poslední třetiny 2. tisíciletí př. Kr., objevenou v archivu egyptských králů v el-Amarně.¹⁸

PhDr. Lukáš Pecha, Ph.D. – člen Katedry blízkovýchodních studií FF ZČU v Plzni, specializuje se na politické a hospodářské dějiny a texty starobabylonského období v Mezopotámii (první polovina 2. tisíciletí př. Kr.).

- pro filologii sumerštiny, dějiny, kulturu a náboženství Mezopotámie

¹⁷ Prof. Charvátu lze kontaktovat na e-mailové adrese eridug@centrum.cz.

¹⁸ Dr. Mynářovou lze kontaktovat na e-mailové adrese jana.mynarova@ff.cuni.cz.

Mgr. Luděk Vacín, Ph.D. – post-doc na Fachbereich für Geschichts- und Kulturwissenschaften, Freie Universität v Berlíně, specializuje se na sumerskou literaturu (především hymny, eposy, mýty) z konce 3. a počátku 2. tisíciletí př. Kr. a na dvojjazyčná (sumersko-akkadská) zaklínání z 1. tisíciletí př. Kr.

- pro filologii chetitštiny a luvijštiny, dějiny, kulturu a náboženství Anatolie

Mgr. Šárka Velhartická, Ph.D. – v současnosti dokončuje druhý doktorát na Institut für Altorientalistik, Freie Universität v Berlíně, specializuje se na chetitské rituální texty.¹⁹

Specializované semináře pro vyšší ročníky by mohli nabízet:

PhDr. Jiří Prosecký, CSc. – dlouholetý vědecký pracovník Orientálního ústavu AV ČR, zaměřuje se na akkadskou (babylonsko-asyrskou) literaturu a kulturní dějiny starověkého Předního východu.

PhDr. Jana Součková, DrSc. – dlouholetá ředitelka Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur v penzi, zaměřuje se na hospodářské dějiny a texty chetitského státu.²⁰

Poněvadž někteří z uvedených potenciálních členů byli v průběhu postupné přeměny původního ústavu v Ústav srovnávací jazykovědy nuceni změnit působiště, předpokládáme, že by uvítali možnost se do práce obnoveného klínopisného pracoviště zapojit a svůj obor dále rozvíjet právě tam, kde jsou pro to v naší zemi jedinečné podmínky (knihovna).

Přinejmenším u dvou z nich též existuje reálná perspektiva habilitace do dvou let.

Facit

V předchozím textu jsme prokázali, že na FF UK došlo k likvidaci tradičního oboru, jehož kompetentní zástupci jsou nyní nuceni volit z následujících dvou možností. Buď pracovat jinde v ČR, kde kromě akreditace oboru chybí i vynikající ústavní knihovna plná asyriologické literatury, která pro obor srovnávací jazykověda nemá v podstatě žádný význam. Nebo mohou odejít do zahraničí a rozvíjet svůj tvůrčí i pedagogický potenciál tak, jako by u nás obor klínopis nikdy ani nebyl založen. Všichni společně se nicméně musejí dívat na další úpadek kdysi prestižního pracoviště, které v současnosti nemá studenty oboru klínopis ani výstupy odpovídající stavu bádání ve světě, a přesto vedení FF UK jeho žalostnou úroveň z neznámých důvodů toleruje.

Klínopisné bádání na FF UK mělo za B. Hrozného a jeho žáků (L. Matouše a V. Součka) skutečně prestižní statut a vynikající pověst v zahraničí. Klínopis je však nyní na Ústavu srovnávací jazykovědy zastoupen pouze jedním odborným asistentem, který tento

¹⁹ Dr. Velhartickou lze kontaktovat na e-mailové adrese velharticka@centrum.cz.

²⁰ Dr. Součkovou lze kontaktovat na e-mailové adrese jana.souckova@volny.cz.

obor nestudoval a neovládá jej. Za takových okolností se nelze divit častému názoru veřejnosti, že podobná pracoviště jsou zbytečná, sedí v nich lidé, kteří nic nedělají apod.

Pracoviště pěstující obory jako klínopis nejsou zbytečná jen tehdy, jestliže se těmito obory zabývají lidé, kteří jsou schopni a ochotni k poznání v dané oblasti výzkumu konkrétně přispět i v mezinárodním měřítku, a tím rozvíjet kontakty a reprezentovat svou zemi v zahraničí. Lidé, kteří jsou schopni a ochotni předat své znalosti a nadšení pro obor studentům, které vedou k odborné i lidské zralosti. Lidé, kteří jsou schopni sdělovat výsledky své práce nejen svým kolegům, ale srozumitelným způsobem i široké veřejnosti a tím zvyšovat její kulturní úroveň (zde stačí zmínit jen skvělý Matoušův překlad Eposu o Gilgamešovi, který se i po desítkách let od svého vzniku těší velké přízni čtenářů).

Také proto je klínopis dodnes zastoupen na většině evropských i severoamerických univerzit, z nichž mnohé nám brilantního zakladatele oboru u nás a jeho historii do r. 1997 mohou závidět. Tento kapitál byl ovšem znehodnocen a je hanebné, jak skončil odkaz jednoho z největších učenců, které naše země kdy měla.

Zde je nezbytně nutné připomenout, že v roce 2015 budeme slavit významné výročí týkající se právě zakladatele oboru klínopis na UK, prof. PhDr. Bedřicha Hrozného. Uplyne 100 let od chvíle, kdy B. Hrozný rozluštil chetitský jazyk, čímž se nesmazatelně zapsal do dějin světové vědy a kultury.

Vzhledem k neutěšenému stavu oboru klínopis považujeme tento okamžik za v podstatě poslední příležitost, kdy lze zjednat nápravu na základě výše předložené argumentace i úcty k osobnosti a dílu B. Hrozného, kterou předpokládáme na straně vedení Univerzity Karlovy i Filozofické fakulty.

Jestliže česká akademická obec dnes nemá již ani základní povědomí o tom, čím se někdejší děkan FF UK (1926–1927) a rektor UK (1939–1940) vlastně zabýval – a úspěšná transformace jeho klínopisného pracoviště na Ústav srovnávací jazykovědy v uplynulých dvou desetiletích tomu bohužel nasvědčuje – v zahraničí je jeho dílo dobře známo a vysoce oceňováno, přičemž především němečtí a britští odborníci se o osud jeho odkazu, tedy o nynější stav našich klínopisných studií, živě zajímají a jsou z něj, mírně řečeno, velmi rozčarováni.

Obor, jehož dějiny sahají k samým počátkům veškeré orientalistiky, nadále zůstává ceněnou součástí akademického světa většiny kulturních národů a povědomí o významu starověkého Předního východu pro vývoj lidstva je jednou ze známek jejich kulturní vyspělosti. Podobně slavnou tradicí oboru, jako je ta naše, se však může pochlubit jen nemnoho z nich. To, co se s ní stalo, je pobuřující pro všechny zahraniční kolegy, kteří dodnes čerpají z výsledků práce B. Hrozného, L. Matouše, J. Klímy, V. Součka, L. J. Krušiny-Černého, a konečně našeho učitele B. Hrušky, abychom jmenovali jen zesnulé

asyriology, sumerology a chetitology, kteří výrazně zasáhli do dějin oboru, u nás známého pod označením klínopis.

Z praktického hlediska považujeme za nutné zmínit, že výzkum starověku blízkovýchodních států přispívá k rozvoji kulturních a nepřímo i ekonomických styků mezi těmito státy a zeměmi, které takový výzkum podporují. Naše země však toto pole v minulosti téměř úplně vyklidila jiným. Tam, kde je nevyklidila, je vzájemný přínos velmi dobře patrný, nezpochybnitelný a uznávaný odbornou i širokou veřejností. Zde máme na mysli práci Českého egyptologického ústavu FF UK.

V situaci, kdy je pověst oboru klínopis doma i v zahraničí vážně narušena v důsledku vývoje v posledních dvou desetiletích, by restaurace tohoto oboru na FF UK podle našeho názoru představovala jeden z významných signálů o probíhajících změnách k lepšímu.

V Praze, 2. června 2014

Mgr. Luděk Vacín, Ph.D.
Freie Universität Berlin
Hittorfstr. 18
D-14195 Berlin
Deutschland
tel.: +49 (0)1776109646
lvacin@campus.fu-berlin.de

Mgr. Jitka Sýkorová
(doktorandka HTF UK)
Jívanská 647/10
193 00 Praha 9
+420 606441410
jitsyk@centrum.cz